

Dětský hrob kultury s lineární keramikou z Plzně-Křimic

V roce 2011 byl ve výkopu pro elektrický kabel v Plzni-Křimicích nalezen v druhotné poloze obsah dětského hrobu kultury s lineární keramikou s výjimečnou výbavou obsahující vedle keramických nádob plochou kopytovitou sekeru, štípanou industrií a 34 mramorových perel. Na témže místě prováděl již v roce 1975 podobně koncipovaný výzkum v trase vodovodu Ivan Pavlů (2004, 7–60). Cílem článku je pokusit se zrekonstruovat na základě zjištěných poznatků obsah hrobu a nálezovou situaci, provést vyhodnocení artefaktů, jejich chronologické zařazení a interpretaci. Pozornost bude také věnována možné těžbě mramoru na Bílém kameni u Sázavy již v době kultury s lineární keramikou.

■ Milan METLIČKA
Alena TRČKOVÁ

Dlouhodobým sledováním některých archeologických lokalit, kde jste kromě toho strávili několik letních i zimních výzkumných sezón, k nim získáváte zvláštní osobní vztah. Pro mě jsou takovou lokalitou neolitické areály v Plzni-Křimicích, kde od roku 1996 provádí Západočeské muzeum v Plzni záchranné výzkumy při stavbách objektů průmyslové zóny. Neolitické osídlení se rozkládá na sprašové návějí na pravobřežní (jižní) terase Mže a rozlišit zde můžeme dva sídelní areály, které dělí drobná vodoteč tekoucí od jihu k severu. Východně od vodoteče se rozkládá areál označený jako *Křimice I* a západně areál *Křimice II*.

Neolitické osídlení v prostoru mezi Křimicemi a Plzní je známo již od počátku minulého století. První výzkum zde však proběhl až v roce

1967 při stavbě přeložky státní silnice, která prošla oběma sídelními areály a kde se podařilo prozkoumat jen část stavbou zasažených objektů. V roce 1975 prozkoumal I. Pavlů objekty porušené při stavbě benzinových čerpacích stanic a ve výkopu vodovodní přípojky pro tehdejší učňovské učiliště v Křimicích, která opět vedla přes obě lokality (Pavlů 2004, 7–60). Vztah jubilanta tohoto čísla k Plzeňsku dokládá také skutečnost, že když v druhé polovině 70. let hledal společně s Janem Rulfem vhodnou lokalitu pro systematický výzkum neolitického sídliště, rozhodovali se právě mezi Křimicemi a dnes díky jejich výzkumu známějším a v sousedství ležícím Vochovem.

Na sídelním areálu *Křimice I* začaly plošné záchranné výzkumy v roce 1996, kdy byla povolena první stavba v průmyslové zóně mezi Plzní a Křimicemi. Jednalo se o stavbu uzlové balíkové pošty. Tento výzkum byl zahájen na podzim 1996 a protáhl se do února 1997. Prozkoumána byla plocha zhruba 0,81 ha s 1017 objekty, z velké části kultury s lineární keramikou a v menší míře kultury s vypíchanou keramikou s intruzemi skupiny Oberlauterbach a zlomků zdobených rössenským dvojvápchem. Některé objekty patřily také době halštatské. Poprvé také bylo zachyceno trojnásobné ohrazení části areálu se středem v místě křižovatky státní silnice, které nálezy datují do časného eneolitu (Metlička 2000, 252). Stejně zastoupení kultur a trojnásobné ohrazení bylo zjištěno i při dalších výzkumech na tomto sídelním areálu. Ještě v roce 1997 byla prozkoumána další plocha při stavbě prodejních hal firem Keramika Soukup a Knorr, kde bylo odkryto 613 objektů (Metlička 2000, 252).

Záchranné výzkumy pokračovaly na počátku nového milénia. V roce 2002 byla zkoumána plocha při stavbě skladovací haly firmy Stavebniny Škopek. Prozkoumáno

bylo 650 sídlištních objektů včetně 11 půdorysů neolitických domů, další úsek trojnásobného ohrazení z počátku eneolitu a na ploše byl také zachycen výkop vodovodu pro učiliště v Křimicích, který v roce 1975 sledoval I. Pavlů. Podařilo se také přesně identifikovat objekty, které byly při výzkumu I. Pavlů plošně dokopány. Na stavbu haly navázal v roce 2005 menší výzkum při stavbě parkoviště a při liniových výkopech inženýrských sítí, kde byl nalezen také jeden neolitický pohřeb (Metlička 2003, 11–13).

Zbývající úsek časně eneolitického ohrazení byl prozkoumán v roce 2006 na ploše severovýchodně od křižovatky silnic. Zachyceno bylo 1227 objektů, převážně kulových jam, tvořících půdorysy jak neolitických, tak halštatských nadzemních staveb. Mezi významné nálezy patří dětský kostrový hrob 550 se souborem osmi kusů štípané industrie uloženým před obličejem mrtvého a depot tří keramických nádob z hliníku 700 tvarově blízkých nádobám moravské malované keramiky (Metlička 2007, 25–26). Východní část sídelního areálu jižně do státní silnice vedoucí do Plzně byla prozkoumána v letech 2005–2006 před stavbou logistického centra firmy Amesbury, s. r. o. Na ploše o rozměrech 28 × 90 m bylo prozkoumáno 330 zahloubených objektů včetně osamoceně stojícího domu kultury s lineární keramikou.

Poslední výzkum v areálu *Křimice I* zatím proběhl v roce 2012 v souvislosti se stavbou městského okruhu Domažlická-Křimická v západní části areálu, poblíž vodoteče. Prozkoumáno bylo 574 objektů převážně kultury s lineární keramikou a tři kostrové neolitické hroby nedospělých jedinců. Nálezy dokládají také řidší osídlení v období kultury s vypíchanou keramikou a v době halštatské (Novotná 2013, 27–28).

Sídelní areál *Křimice II*, ležící západně od vodoteče, byl plošně zkoumán v roce 1998 v souvislosti se

stavbou výrobních hal firmy Trolli Bohemia. Na souvisle skryté ploše 0,76 ha bylo zachyceno 1015 objektů. Prozkoumat se podařilo okrajovou část sídliště, kde obvyklé superpozice neolitických objektů nebránily identifikovat jednotlivé obytné jednotky. Odkryty byly tři kompletní půdorysy domů kultury s lineární keramikou a dalších osm půdorysů bylo zachyceno částečně. Mezi neobvyklé nálezy patří depot štípané industrie se dvěma jádry a čtyři kostrové hroby kultury s lineární keramikou (Metlička 2000, 252).

V letech 2012–2013 probíhal zatím poslední plošný výzkum v prostoru severně od Chebské ulice a elektrické rozvodny, který byl vyvolán terénními úpravami v rámci plánované budoucí etapy dostavby městského okruhu. Bylo prozkoumáno 772 zahloubených objektů, nejbohatěji byla zastoupena kultura s lineární keramikou a kultura s vypíchanou keramikou s nálezy keramiky skupiny Oberlauterbach a rössenskými výzdobnými prvky. V menší míře byla zastoupena doba halštatská a ojediněle mohylová kultura střední doby bronzové a časná doba laténská. Nečekaným objevem bylo odkrytí menšího nepravidelně kruhového ohrazení s malým hrotitým příkopem, pro které se nejlépe hodí termín *rondeloid*, který můžeme datovat do stupně IVa kultury s vypíchanou

keramikou (Novotná 2014, 19; 2017, 169–188).

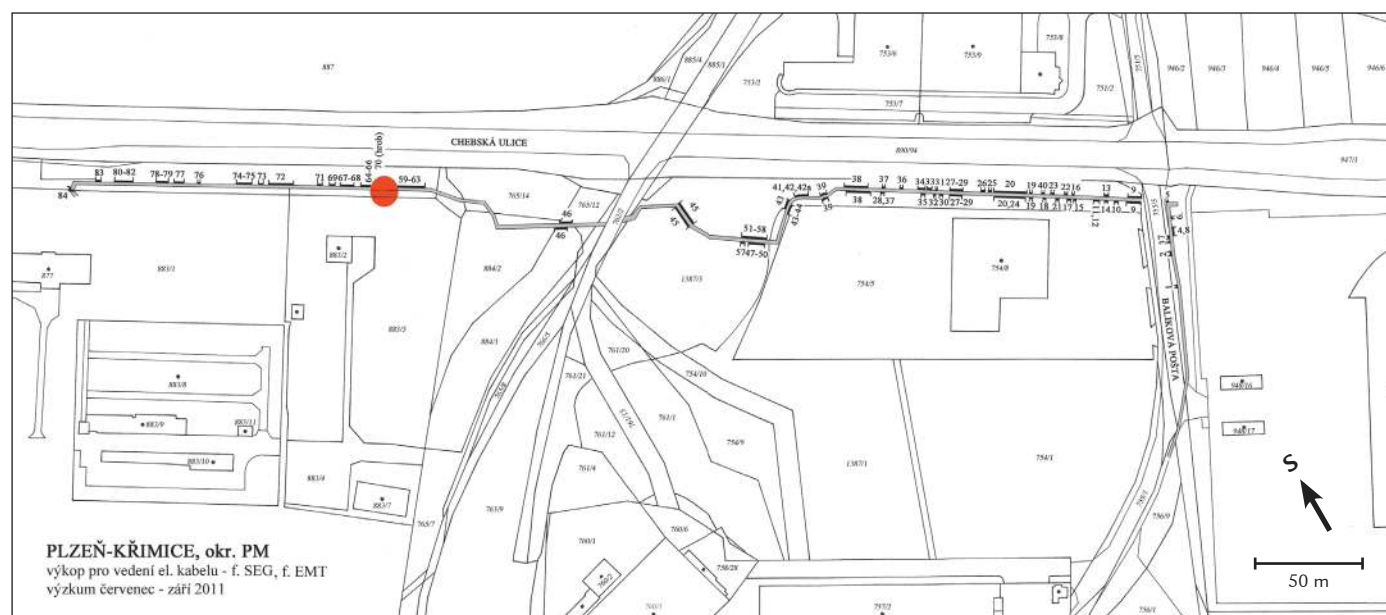
Záchranný výzkum v roce 2011

Trasa výkopu pro překládku elektrických kabelů do areálu rozvodny vedla podél jižního okraje Chebské ulice v pásu širokém zhruba 6 m, kudy již vedly jiné elektrické a telefonní kabely, plynovod a vodovod. Na všech uvedených akcích proběhly výzkumy, při nichž byly dokumentovány a vzorkovány objekty porušené výkopy. Jednou z prvních akcí byl právě výkop vodovodu, na kterém v roce 1975 dokumentoval porušené neolitické sídlištní objekty Ivan Pavlů. Na obou sídelních areálech, přes které výkop vedl, bylo zdokumentováno, ověřováno a v několika případech i plošně dokopáno 102 sídlištních objektů, v naprosté většině neolitického stáří, se zastoupením obou neolitických kultur (srv. Pavlů 2004, 7–60, obr. 1). Vzhledem k několikanásobnému porušení a k tomu, že mělo jít o překládku stávajících kabelů, byla proto zvolena stejná metoda dokumentace objektů ve stěnách výkopu.

Trasa pro překládku kabelů v roce 2011 zasáhla také oba sídelní areály. V areálu *Křimice I* vedla nejprve na východním okraji ulice Balíková a pak podél severního okraje oploceného areálu firmy Stavebniny Škopek. Zachyceno bylo 45

převážně větších sídlištních objektů. V místě, kde přecházela drobnou vodoteč oddělující oba areály, byl zachycen v obou stěnách výkopu objekt 46 převrstvený silnou vrstvou navážek (obr. 1).

Jiná stavební firma pak prováděla druhý úsek stavby, který vedl přes areál *Křimice II* a směřoval podél severního plotu rozvodny v travnatém pásu mezi plotem a silnicí. Výkop začínal nedaleko vjezdu do rozvodny a pokračoval dále k východu, kde se měl napojit na úsek vedoucí od Plzně. V tomto úseku byl výkop hlouben po částech, nejprve byl vykopán jižní pruh nad starým elektrickým kabelem na úroveň cihlového chránění a zemina z něj byla vršena podél jižní strany výkopu. Následně byl hned vedle vyhlouben výkop pro nový kabel částečně zasahující do neporušeného terénu. Z něho byla zemina vyhazována na druhou stranu výkopu. Výkop byl široký 120 cm a v místě nového kabelu byl hluboký 120 cm. Jižní stěna výkopu vedla v místě již dříve porušeném starším výkopem, v severní se na velké části podařilo zachytit původní neporušený terén s 38 zahloubenými objekty (č. 47–84). Na trase překládky kabelů dlouhé necelých 600 m se podařilo i přes skutečnost, že vedla v již několikrát porušeném terénu zachytit 83 sídlištních objektů a jeden neolitický hrob (obr. 1).

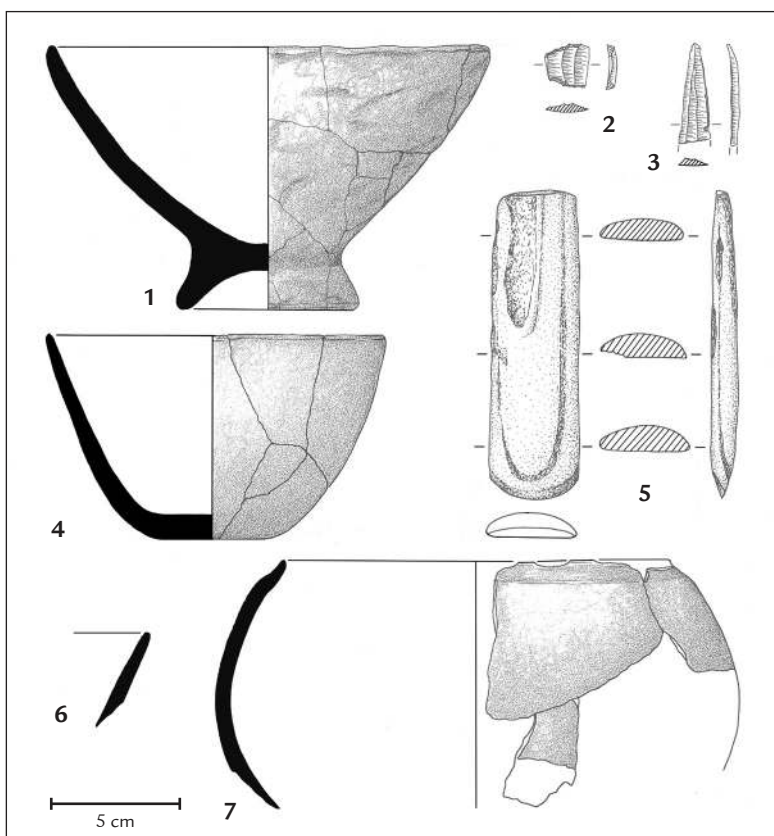

■ Obr. 1 Plzeň-Křimice, Chebská ulice. Celkový plán zdokumentovaných objektů ve výkopu pro překládku elektrického kabelu s vyznačením místa nálezu dětského hrobu. Kresba L. Ornová.

Neolitický hrob (objekt 70)

Při prohlídce trasy výkopu a začišťování jeho stěn byla dne 9. 9. 2011 u objektu 66, zachyceném v severní stěně, nalezena na hromadě vybagrované hlíny plochá broušená kamenná sekera (**obr. 2: 5**). Podle zbytků na ní nalepených a v okolní hlíně ležela ve světle hnědé (či okrové) místy do tmavě červena zbarvené sprašové zemině. Vedle ní byly patrně roztroušené a rozlámané lidské kosti nedospělého jedince, které kolem sebe měly stejně zbarvenou hlínu jako sekera. Přes snahu najít původní místo uložení, kdy byl detailně začištěn severní vertikální řez výkopu a jeho dno v délce asi 6 m se nepodařilo najít jakékoliv stopy po zbytcích hrobové jámy či výplni hrobu. Vrstva ornice a podorniční vrstva dosahovala v místě nálezu do hloubky 50 cm. Podloží tvořila červenookrová sprašová návěj, do které byla podle zbarvení zeminy v okolí kostí zahlobena hrobová jáma.

Přítomná antropoložka Lenka Šmolíková (Ornová) při vyzvedávání kosterních pozůstatků našla společně se zlomky lebky a žebér drobné bílé kotoučové korálky (**obr. 6**). Kolem kosterních pozůstatků byla místy pozorována do tmavěčervena zbarvená hlína na kostí. Také další nález zlomku lebeční kosti měl na sobě tenkou vrstvičku tmavěčerveného barviva, což dokládá, že lebka byla posypána minerálním barvivem (**obr. 3**). Na žebrech již nebylo posypání barvivem zjištěno (Šmolíková 2011). Po pečlivém probrání hlíny od kostí a korálků byla hlína vyseparována od okolního materiálu a odvezena na rozplavení v laboratoři. Samostatně byly také vybírány výrazněji dočervena zbarvené hrudky hlíny. Při dalším probírání nižších partií hromady hlíny byly nalézány zlomky černé keramické misky s prstencovou nožkou (nádob 1; **obr. 4**), která byla zvláště silně nadrcena lžící bagru. Vnitřní část misky byla opět pokryta vrstvičkou červeného barviva. Rozdrcení nožky a výskyt barviva na vnitřní straně ukazuje, že miska jednak stála na nožce a nejspíše se nalézala poblíž hlavy. Mezi úlomky kostí a zlomky černé misky s prstencovou nožkou byla v okrové hlíně nalezena také trapézovitá rohovcová šipka (**obr. 2: 2**) a delší přelomená

■ **Obr. 2** Plzeň-Křimice, Chebská ulice. Rekonstruovaná výbava dětského pohřbu (objekt 70).

■ **Obr. 3** Plzeň-Křimice, Chebská ulice. Nález dětské lebky pokryté červeným barvivem. Foto M. Metlička.

■ **Obr. 4** Plzeň-Křimice, Chebská ulice. Keramické nádoby z výbavy hrobu. Foto M. Metlička.

čepel (**obr. 2: 3**). Při probírání spodní části hromady, byly identifikovány v tmavší výplni zlomky další nádoby s četnými čerstvými lomy (nádob 2; **obr. 4**). Podle tmavšího zbarvení hlíny jsme původně uvažovali o možnosti, že nádoba nemusí jednoznačně patřit k výbavě hrobu, ale při její rekonstrukci k ní šly přilepit i zlomky z okolí kostí, které jsme původně přiřazovali k nádobě 1. V laboratorii bylo také identifikováno několik zlomků z další nádoby kulovitého tvaru, které měly na vnitřní straně rovněž stopy červeného barviva (**obr. 2: 7**).

Podle nálezů kosterních pozůstatků byla z hrobu zachována horní část těla do pasu – zachovány jsou ještě části pánevních kostí (**obr. 5**). Je možné, že kosti dolních končetin byly zničeny starším jižním výkopem. V tomto případě by kostera mohla ležet ve směru sever–jih, či spíše severozápad–jihovýchod, s hlavou k severu. Hrob mohl také porušit mladší neolitický objekt 66, který se nacházel ve sledovaném úseku. Tuto možnost by podporovala skutečnost, že některé zlomky misky 2 – ač měly na povrchu zbytky výplně hrobu – ležely v tmavší výplni, která mohla pocházet z objektu 66, a rozdělil je až druhotně jiný záběr lžice bagru. Chybějící dolní končetiny mohly být zničeny při hloubení sídlištní jámy 66. Pokusit se řešit v tomto případě otázku orientace hrobu by bylo již velmi spekulativní.

Výsledky antropologické analýzy

(Šmolíková 2011)

Jednotlivé kosti byly nalézány v druhotné poloze na hromadě vybagrované hlíny rozptýlené na ploše cca 1,5 × 1,5 m. Mezi zlomky žeber a lebečních kostí byly objeveny mramorové korálky. Největší koncentrace červeného barviva se nacházela nad pravým čelním hrbolem (*tuber frontale*) čelní kosti (**obr. 3**). Z toho se dá odvodit, že hlava byla v hrobě nakloněna doleva.

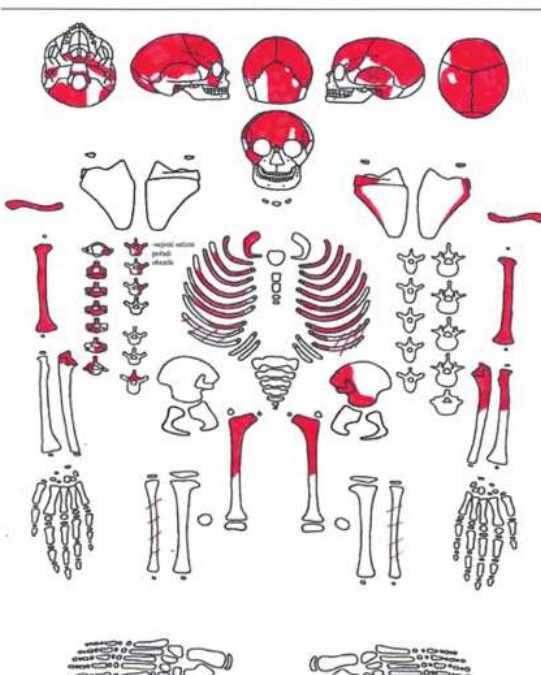
Při pokračování probírání hromady hlíny byly nalezeny další segmenty kostry, převážně se však jednalo o kosti lebky a horní poloviny trupu. I když byla nálezová situace

ZACHOVALOST – infans Ib¹

Výzkum: **Plzeň-Křimice, okr. PM** Jedinec č.: **objekt 70 (HROB)**
 Lokalita: **„Před Rozvodnou“** Kultura: **LnK**
 Sektor: Vyšetřil: **L. Šmolíková**
 Datum: **31.10.2011**

horní	i ¹	i ²	c	m ¹	m ²
DX					
SIN					
dolní	i ¹	i ²	c	m ¹	m ²
DX				2a	
SIN				2a	

* neprořezaná korunka trvale první stobčky (bez určení strany)

Zachovalost: (1) přilomá oblast identifikovaná s jistotou; (2) nejisté určení strany; (3) určení nejistě; (4) zlomková oblast.

Zuby: 1 – přilomen v zubním řádku; 2a – samostatně (identif. s jistotou); 2b – samostatně (identif. nejistě); 3 – alveolární resorpce (zub ztracen ante mortem); 4 – zub ztracen post mortem.

© 2002 I.B.A. ZČU v Plzni, modifikováno podle Schultz (1994) a Beck (1984)

Legenda: ¹ 6 měsíců – 7 let; prořezaný první zub – po neprořezanou M1/I1

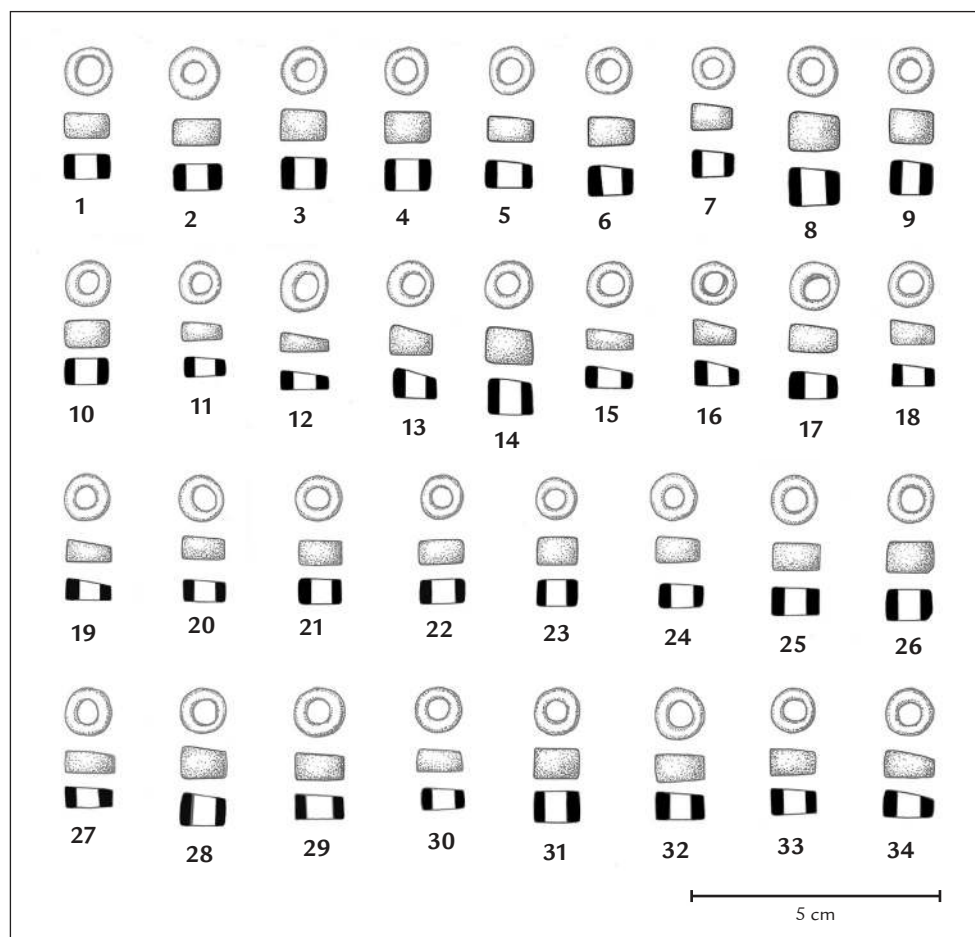
■ **Obr. 5** Protokol zachovalosti kosterních pozůstatků z objektu 70 (hrobu) z Křimic. (podle Šmolíkové 2011).

pohřbu výkopovými pracemi zcela zničena. Lze odvodit následující skutečnosti. Podle milodarů se jedná o pohřeb jedince kultury s lineární keramikou a je pravděpodobné, že tělo bylo uloženo ve skrčené poloze, podle barviva na čelní kosti byla hlava nakloněna na levou stranu. V jejím okolí zřejmě byla uložena miska na nožce obsahující na vnitřní straně rovněž červené barvivo. Mramorové korálky byly nalezeny hlavně v okolí žeber a lebečních kostí, je tedy pravděpodobné, že je mělo dítě na krku jako náhrdelník.

Přes způsob vyzvednutí byla zachovalost kostí velmi dobrá. Na základě antropologické analýzy byl odhadnut věk dožití jedince, zhodnocení

zdravotního stavu a projevů patologických změn na kostech. Odhad pohlaví jedince a jeho výška nebyly provedeny, jelikož se jedná o nedospělého jedince. Stav zachovalosti kostí je uveden v protokolu zachovalosti (**obr. 5**).

Odhad věku jedince byl proveden dle metody vycházející z délky diafýz dlouhých kostí odvislých od věku jedince. V tomto případě bylo možné využít pouze pažní kosti, které byly jediné kompletní. U levé i pravé pažní kosti byla naměřena hodnota 110 mm, což odpovídá věkovému rozmezí 1 až 1,5 roku podle hodnocení společného pro mužské i ženské pohlaví (Mareš 1970). Dle metody hodnotící věk dožití v závislosti na maximální

■ **Obr. 6** Plzeň-Křimice, Chebská ulice. Mramorové korálky z výbavy dětského pohřbu (objekt 70). Číslování odpovídá pořadí na tab. 1.

■ **Obr. 7** Plzeň-Křimice, Chebská ulice. Mramorové korálky z výbavy hrobu. Foto M. Metlička.

délce klíčních kostí byl věk jedince také odhadnut do rozmezí 1–1,5 let (Black – Scheuer 1996).

Na vnitřní stěně obou očních jsou patrné patologické změny. Je na nich patrná porézní kostní tkáň, jedná se o porotickou hyperostózu, která se v oblasti očí nazývá *cribra orbitalia*. Tento patologický projev je reakcí na nedostatek železa obsaženého v potravě, ale také může být důsledkem dalších faktorů, jako jsou zánětlivá onemocnění, krvácivá onemocnění, průjmová onemocnění ad. (Ortner 2003).

Rekonstrukce výbavy hrobu a popis artefaktů

Jednoznačně k výbavě hrobu patří mramorové kotoučové korálky, broušená plochá kopytovitá sekera, miska na prstencové nožce s červeným barvivem uvnitř a trapézovitý hrot a čepel, které byly nalezeny v těsném sousedství kosterních pozůstatků. Rovněž další dva artefakty miska 2 a zlomky kulovité nádoby patří k výbavě hrobu. V prvním případě na základě laboratorního zpracování a keramické hmoty stejné jako u misky na nožce a v druhém případě podle výskytu červeného barviva na vnitřní i vnější straně zlomků. Z této nádoby mohly být do hrobu vloženy jen její zlomky. Všechny uvedené nálezy jsou uloženy pod př. č. RP 27/2011 na oddělení prehistorie Západočeského muzea v Plzni.

Popis nálezů:

1. Kónická miska s mírně oblou stěnou na prstencové, kuželovité nožce ze spodní strany oble vkleslou. Okraj nepravidelný, jednoduše zaoblený, dno na vnitřní straně oblé, okraj nožky zaoblený. Povrch tmavě šedý nepravidelný, hlazený, keramická hmota jemně plavená, výpal dobrý. Na vnitřní straně zbytky červeného barviva. Průměr okraje 170 mm, celková výška 100 mm, průměr nožky 70 mm, výška nožky 20 mm, síla stěny 6–9 mm, dna 10 mm (inv. č. P 87.845; **obr. 2: 1; 4**).

2. Vyšší kónická miska s mírně zaoblenými stěnami a s okrajem zeslabeným, zaobleným. Povrch tmavě šedý, hlazený, se stopami béžové engoby na obou stranách. Keramická hmota jemná plavená

Inv. č.	Průměr	Výška	Průměr otvoru	Hmotnost
P 87.850/1	9,4 mm	5,3 mm	5,2 mm	0,62 g
P 87.850/2	9,6 mm	5,1–5,4 mm	4,1 mm	0,79 g
P 87.850/3	9,2 mm	5,8–6,0 mm	4,7 mm	0,74 g
P 87.850/4	9,4 mm	6,2–6,9 mm	4,8 mm	0,85 g
P 87.850/5	9,2 mm	4,6–5,6 mm	5,0 × 5,3 mm	0,56 g
P 87.850/6	9,2 × 9,4 mm	5,5–6,6 mm	4,5 × 5,2 mm	0,73 g
P 87.850/7	8,7 mm	4,6–5,2 mm	4,3 mm	0,52 g
P 87.850/8	10,4 mm	6,7–8,6 mm	4,9 mm	1,14 g
P 87.850/9	9,0 mm	6,2–7,0 mm	4,0 × 4,4 mm	0,82 g
P 87.850/10	9,1 mm	5,5 mm	4,0 mm	0,69 g
P 87.850/11	8,0 × 8,2 mm	3,0–3,5 mm	4,2 mm	0,31 g
P 87.850/12	9,5 mm	2,6–4,0 mm	4,5 × 5,0 mm	0,46 g
P 87.850/13	8,9 mm	4,7–6,2 mm	4,5 mm	0,62 g
P 87.850/14	9,1 × 9,4 mm	6,7–8,3 mm	4,7 × 5,3 mm	0,95 g
P 87.850/15	9,3 mm	3,2–4,4 mm	4,5 mm	0,47 g
P 87.850/16	8,8 mm	3,6–5,5 mm	4,6 × 4,8 mm	0,44 g
P 87.850/17	10,0 mm	4,6–5,8 mm	4,7 × 4,9 mm	0,84 g
P 87.850/18	8,6 × 8,8 mm	3,8–4,9 mm	4,5 mm	0,42 g
P 87.850/19	9,1 mm	2,7–4,4 mm	4,7 mm	0,40 g
P 87.850/20	8,9 mm	4,0–5,0 mm	4,5 × 5,0 mm	0,46 g
P 87.850/21	8,8 mm	4,5–5,6 mm	4,7 mm	0,50 g
P 87.850/22	9,2 mm	4,5–5,0 mm	4,6 mm	0,58 g
P 87.850/23	8,1 mm	5,5 mm	4,6 mm	0,48 g
P 87.850/24	9,0 mm	4,4–5,7 mm	4,7 mm	0,57 g
P 87.850/25	9,4 × 9,5 mm	5,2–6,0 mm	4,3 mm	0,71 g
P 87.850/26	9,0 × 9,3 mm	5,9–6,3 mm	4,5 mm	0,71 g
P 87.850/27	9,0 mm	3,4–4,5 mm	4,8 × 5,0 mm	0,38 g
P 87.850/28	9,2 × 9,4 mm	5,3–6,4 mm	4,7 × 4,9 mm	0,69 g
P 87.850/29	9,9 mm	4,4–5,2 mm	4,9 mm	0,63 g
P 87.850/30	8,8 × 9,0 mm	3,2–4,2 mm	4,5 mm	0,38 g
P 87.850/31	9,0 mm	6,2 mm	4,3 mm	0,77 g
P 87.850/32	9,8 × 9,9 mm	4,2–5,5 mm	3,9 × 4,0 mm	0,73 g
P 87.850/33	8,9 × 9,0 mm	4,5–5,5 mm	4,9 mm	0,49 g
P 87.850/34	9,8 mm	3,8–5,1 mm	4,4 mm	0,63 g
Průměr	9,185 mm	5,15 mm	4,60 mm	0,62 g
Celkem		175,2 mm		21,08 g

■ **Tab. 1** Plzeň-Křimice, Chebská ulice. Metrické a hmotnostní hodnoty mramorových korálků z výbavy dětského pohřbu.

až blátivá, ojediněle s drobným křemenným ostřivem, výpal střední. Průměr okraje 129–135 mm, výška 78 mm, průměr dna 45 mm, síla stěny 4–7 mm (inv. č. P 87.846; **obr. 4**).

3. Tři slepené zlomky kulovité nádoby s mírně odsazeným zeslabeným nepravidelně modelovaným krajem. Povrch hlazený, okrový až tmavě šedý uvnitř se stopami červeného barviva, keramická hmota jemná. Průměr okraje 150 mm, dochovaná výška 94 mm, síla stěny 4–6 mm (inv. č. P 87.851; **obr. 2: 7**).

4. Plochá sekera protáhle obdelného tvaru plankonvexního průřezu s obloukovitým břitem a rovným týlem. Zelenošedý metabazit typu Jizerské hory (za určení děkuji B. Šreinové). Délka 120 mm, šířka 35 mm, síla 11 mm, hmotnost 81,9 g (inv. č. P 87.847; **obr. 2: 5**).

5. Třicet čtyři kotoučových korálků. Podle makroskopického určení B. Šreinovou mramor typu Sázava-Bílý kámen. Průměr 8,1–10,4 mm, výška 2,6–8,6 mm, průměr otvoru 3,9–5,3 mm, hmotnost 0,31–1,14 g (inv. č. P 87.850; **obr. 6 a 7; tab. 1**).

6. Trapézovitá šipka, na obou kratších stranách retušovaná, dorzální strana se čtyřmi negativy. Světle šedý bavorský jurský rohovec typu Flintsbach. Rozměry: 16 × 16 × 3 mm (inv. č. P 87.848; **obr. 2: 2**).

7. Srpová čepel trojúhelníkového tvaru s pravolaterální pracovní retuší. Bavorský jurský rohovec (za určení surovin děkuji D. Stolzovi). Rozměry 37 × 11 × 3 mm (inv. č. P 87.849; **obr. 2: 3**).

V hromadách probírané hlíny byly mezi zlomky nádob z výbavy hrobu nalezeny ještě: zlomek kónické misy s rovným zaobleným okrajem (inv. č. P 87.852; **obr. 2: 6**) a dva nezdobené zlomky stěn nádob (inv. č. P 87.853). Jejich příslušnost k výbavě hrobu je vzhledem ke značné hustotě neolitických objektů v okolí hrobu značně problematická.

Rozbor nálezů a datování

Datování hrobových celků kultury s lineární keramikou se zpravidla opírá o rozbor výzdobných prvků na keramice, kde tvarová složka je

odsunuta do pozadí. A právě zde narážíme u výbavy hrobu z Křimic na obtíže. Žádný ze tří keramických tvarů není zdobený. Jako nejcharakterističtější se zdá být miska na prstencové nožce (**obr. 2: 1; 4**), kterou bychom podle všeobecně přijímané chronologie mohli datovat do fáze Ib nejstaršího stupně LnK, tedy nejstarší v Čechách doložené fáze (Pavlů – Zápotocká 1979, 292; Pavlů ed. – Zápotocká 2007, 31). Nádoby na nožkách se pak znovu objevují v mladším stupni kultury s vypíchanou keramikou, od fáze IVb, jak dokládají nálezy z kostrového hrobu 4 v Praze-Sedlci (Zápotocká 1998, 217, Taf. 92: 1) nebo nádoby pocházející nejspíše z hrobových celků z Prahy-Tróje z polohy „Kazanka“ (Zápotocká 1998, 218, Taf. 96: 1, 2). Tyto nádoby jsou však bohatě zdobené a mají v horní části pohárovitý tvar. Tvarově daleko bližší jsou misky na nožce z V. fáze StK, například z Lobkovic (okr. Mělník), Lochenic (okr. Hradec Králové) nebo ze Sánů (okr. Nymburk), vše z oblasti východních Čech (Zápotocká 1998, Taf. 115: 1–7, 116: 1, 118: 4, 5). Jejich nožky jsou ale vyšší a také ostatní keramická výbava má zcela jiný charakter. S datováním tak musíme zůstat v prostředí kultury s lineární keramikou, což zcela potvrzuje i charakter keramické hmoty křimických nádob, která je jemně plavená až blátivá.

Presvědčivou analogii k misce na nožce se nám v prostředí české kultury s lineární keramikou nepodařilo nalézt. Jediným celým tvarem je nejistý hrobový nález z Litoměřic-Sanderovy pískovny z roku 1908, kde byly odkryty tři kostrové hroby a pět sídlištních jam. Nálezové celky není ale možné přesně identifikovat (Zápotocká 1998, 184, Taf. 16: 2 – Litoměřice). Miska je rovněž nezdobená a oproti misce z křimického hrobu je vyšší a méně rozevřená. Na základě druhé nádoby z výbavy hrobu je tato nádoba řazena do II. středního stupně LnK. Ze sídlištního kontextu pochází zlomek nožky z objektu 24 z Holohlav ve východních Čechách, který je datován do fáze Ic LnK (Pavlů – Vokolek 1996, 26, 40, Fig. 11: 44, Tab. 5). Do staršího stupně LnK je datován zlomek nožky ze sídlištního objektu 37 z Chotěbudic, okr. Louny (Rada 1981, 33, obr. 2). Z jihozápadních Čech jsou uváděny

misky na nožce ze Štáhlavic, okr. Plzeň-jih (Neustupný 1965, 35, obr. 4: 4). Jde však o nálezy z polokulturního neolitického sídliště zkoumaného v roce 1883 F. X. Francem, kdy nebyly rozlišovány obsahy jednotlivých sídlištních jam. Vyobrazený zlomek nožky tak může patřit jak nejstaršímu stupni LnK, tak mladšímu stupni kultury s vypíchanou keramikou. V textu uváděná celá kalichovitá miska na nožce odpovídá tvarem spíše mladšímu stupni StK a další dvě nožky (Jílková 1957, obr. 22: 1, 1a, 1b) z této lokality není možné blíže datovat.

Ani zbývající dvě nádoby nejsou nijak chronologicky citlivé. Hlubší miska s mírně oblou stěnou (**obr. 2: 4; 4**) je průběžným tvarem v Čechách od nejstaršího po mladší stupeň. Tvarově nejbližší jsou však misky středního stupně fází I/II až IIc. Na Moravě nacházíme četné tvarové analogie na pohřebišti ve Vedrovicích „Široká u lesa“ v miskách varianty 41 vyskytujících se v hrobových celcích 15/75, 69/78 a 79/79 datovaných do fáze Ib1 moravské LnK (Čížmář 2002, obr. 7, tab. 9).

Kulovitý tvar poslední nádoby (**obr. 2: 7**) je typický pro kulturu s lineární keramikou, ale také zde budeme, díky odsazení a vyhnutí okraje hledat těžko analogie. Tvarově nejbližší jsou nádoby nejstaršího stupně LnK, kterým sice chybí jeho odsazení, ale mají okraj vyhnutý (Pavlů ed. – Zápotocká 2007, obr. 7: 6, 7, 12). Toto vyhnutí v následujícím vývoji mizí a znovu se objevuje až v pozdním šáreckém stupni, ale v jiné podobě. Zde je plynulejší, vyšší a vytváří charakteristický hruškový tvar nádob.

Plochá kopytovitá sekera (**obr. 2: 5**) je tvarem opět málo citlivým. V hrobech LnK v Čechách se objevuje sporadicky. Neobvykle dlouhý je exemplář z hrobu 2 z Chlumína (okr. Mělník) datovaný keramikou do II. stupně LnK (Zápotocká 1998, 183, Taf. 12: 3). Obdélný tvar seker by chronologicky měl být starší, mladším se více projevuje trapézovitý tvar s užším tylem.

Vodítko neposkytuje ani štípaná industrie náležející k výbavě hrobu (**obr. 2: 2; 3**). Trapézovitý hrot je průběžným tvarem od počátku

LnK a obvyklý je i StK. Vodítko neposkytuje ani surovinový zdroj, který byl určený u trapézovitého hrotu jako rohovec typu Flintsbach, a u čepele obecně jako rohovec ortenburské jury. Obě suroviny tedy pocházejí ze stejné podunajské oblasti na jihovýchodním okraji Bavorského lesa.

Zbývá nám poslední a nejzajímavější nález z výbavy hrobu. Jde o soubor 34 mramorových korálků rozptýlených mezi kostmi lebky a žeber (**obr. 6 a 7**). Jejich rozměry a hmotnosti uvádí tabulka 1. Makroskopicky byly jako zdroj suroviny předběžně určeny lomy na Bílém kameni u Sázavy (za určení děkuji B. Šreinové). Jednoznačné určení by však vyžadovalo porovnání výbrusů korálků a suroviny z výše uvedeného zdroje. Těžba na Bílém kameni je obvykle spojována s mladším stupněm kultury s vypíchanou keramikou a s výrobou mramorových náramků (Zápotocká 1984). Jediným dokladem využívání tohoto zdroje již v LnK může být nález mramorové dvojkónické „koule“, snad polotovar náramku, nalezený ve stavební jámě 6 s kostrovým pohřbem bez milodarů z Chodouně (okr. Beroun), který je datovaný na základě keramiky do II. stupně LnK (Matoušek 1995, 105; Zápotocká 1998, 183, Taf. 14: 49).

Na Bílém kameni u Sázavy provedl dosud jediný výzkum v roce 1937 Karel Žebera, který jeho výsledky publikoval v *Památkách archeologických* (Žebera 1939, 51–58). Jím prováděná sondáž jedné z těžebních jam prokázala, kromě středověké těžby, hlavně povrchovou těžbu v období mladšího neolitu. Velké množství zlomků rozbitych vrtaných kamenných nástrojů prokázalo jednoznačně těžbu v období kultury s vypíchanou keramikou, ale zmíněna je také těžba v období páskové keramiky (*tamtéž*, 52), uváděny jsou i kamenné nástroje volutové keramiky (*tamtéž*, 55) a také několik atypických silnostenných keramických zlomků snad z období volutového (*tamtéž*, 56). Toto jsou zatím jen drobné indicie, které naznačují možnou těžbu již v období kultury s lineární keramikou. Na druhou stranu musím říci, že z vyobrazených nástrojů není jediný, který by se dal podle kresby jednoznačně přiřadit do LnK. Dělat

rovněž závěry na základě výzkumu jediné prozkoumané těžební jámy není relevantní. Starší těžba může být doložena na jiném místě, ale mnoho těžebních jam mohlo být využíváno dlouhodoběji a zůstaly v nich stopy jen po nejmladší těžbě. Rozhodně by si tato v evropském měřítku výjimečná lokalita zasloužila větší pozornost, nový výzkum a především nové vyhodnocení staršího výzkumu K. Žebery.

Vraťme se zpět k mramorovým korálkům. Známe již zmiňované využití mramoru v mladším stupni StK na výrobu náramků (Zápotocká 1984) a ojediněle s nimi se objevují v hrobech i drobné mramorové korálky. V Praze-Troji v poloze „Na Lisu“ byl v roce 1913 objeven při stavbě kostrový hrob IV. fáze kultury s vypíchanou keramikou a u něj čtyři masivní mramorové náramky společně náhrdelníkem ze 127 mramorových kotoučových perel (Zápotocká 1998, 218, Taf. 95B: 1, 5), které mají stejný tvar jako perly z Křimic. Druhým doloženým společným nálezem mramorového náramku a perel je bohatý kostrový hrob 1 z Kolína z polohy „Za Chemickým závodem“ vykopaný Františkem Dvořákem před rokem 1936, který je datovaný do V. fáze StK (Zápotocká 1998, 224, Taf. 112: 1, 7, 8).

Z českého prostředí kultury s lineární keramikou zatím takové perly neznáme, ale byly nalezeny v hrobech na Moravě, jmenovitě na obou neolitických pohřebištích ve Vedrovicích. Na mramorové korálky je nejbohatší hrob 9/88 z pohřebiště „Za Dvorem“, ve kterém bylo nalezeno, vedle početného spondylového šperku, také 506 kotoučových korálků. Další analogické korálky se našly na stejném pohřebišti také v hrobě 8/88, kde jich bylo nalezeno 68 (Ondruš 2002, 109–115). Oba hroby neobsahovaly keramikou, a proto je jejich datování jen rámcové do období kultury s lineární keramikou. Hrob 8/88 je datovaný drobným kopytovitým klínem a hrob 9/88 spondylovým šperkem (Salaš 2002, 205; Podborský 2002, 318–319). Mramorové korálky máme také doložené na druhém vedrovickém pohřebišti v poloze „Široká u lesa“. V hrobě 15/75 byl náhrdelník tvořený šestnácti spondylovými korálky, čtyřmi provrtanými jeleními špičáky

a jedním mramorovým korálkem a v bohatém hrobě 69/78 náhrdelník složený z jedenácti spondylových a sedmi mramorových korálků (Ondruš 2002, 26, obr. 15a: 9, 69, obr. 69a: 11). Oba tyto hroby jsou keramikou datovány do fáze Ib1 moravské lineární keramiky (Čížmář 2002, 176–177, tab. 9), což přesvědčivě dokládá využívání mramoru již od nejstaršího stupně LnK. Zajímavé zjištění přinesla spektrální analýza mramorových korálků Antonína Přichystal z hrobů 8/88 a 9/88 a kotouče z hrobu 78/79, u kterých autor vyloučil jejich surovinový zdroj z dříve uváděných Zblovic u Bitova, ale nevyloučil jejich provenienci z Bílého kamene u Sázavy (Přichystal 2002, 213). Vedrovická pohřebiště tak přinesla dva pro nás zásadní poznatky. Jednak výskyt mramorových korálků (perel) již od nejstaršího stupně LnK a také naznačila možnost využívání suroviny z Bílého kamene již v období kultury s lineární keramikou.

Ze sousedního Bavorska je znám jediný hrob LnK s mramorovým šperkem. Na pohřebišti v Aiterhofen-Ödmühle u Straubingu byly v hrobu 32 nalezeny čtyři nepravidelné čokovité korálky se středovým průvrtem společně se spondylovou záponou a 234 ulitami šneků (Nieszery 1995, 270–271, Taf. 13: 5). Ze vzdálenější oblasti můžeme ještě uvést dětský lineární hrob 24 z pohřebiště v Rixheimu v Alsasku, kde bylo nalezeno pět válečkových mramorových perel (Siemoneit 1997, 58, 213, Abb. 39).

V krátkosti se musíme také věnovat červenému barvivu, kterým byla posypána lebka a které bylo také posléze identifikováno na vnitřní straně identifikované nožce (obr. 2: 1) a na obou stranách zlomků z torza kulovité nádoby (obr. 2: 7). Podle červeného probarvení zeminy při vybírání kostí a zlomků z nádob mohla být vrstva barviva silná asi 1 cm. Posypávání mrtvých červenou hlinkou (drceným hematitem) nebo okrem bylo v pohřebním ritu velmi časté. Je doloženo již od paleolitu a mezolitu, ale svého vrcholu dosahuje v neolitu. To platí na Moravě, kde je tato praktika zcela obvyklá a kde v hrobech LnK není vyhrazena žádná kategorie pohřbů a vyskytuje se bez ohledu na věk mrtvého, pohlaví, bohatství

posmrtné výbavy i sociálního zařazení (Podborský 2002, 297). Zcela jiná situace je zatím doložena v Čechách. Z období LnK máme použití okrového a červeného barviva doloženo jen u dvou hrobů v sídlištních jamách ze Dnebohu-Mužského (okr. Mladá Boleslav). V jámě 403 byl dětský skelet posypán okrem a v jámě 404 byla nalezena lebka posypaná červeným barvivem (Zápotocká 1998, 21, 180–181). Pro kulturu s vypíchanou keramikou známe užití barviva na pohřebišti v Plotišti nad Labem (okr. Hradec Králové), kde z šestnácti kostrových pohřbů byly v šesti zachyceny stopy nebo hrudky červeného barviva (Pavlů ed. – Zápotocká 2007, 95).

Shrnutí

Je smůlou, že tento výjimečný hrob nemohl být objeven při regulárním terénním výzkumu a nebyl odkryt *in situ*. Přesto se podařilo na základě terénních pozorování zrekonstruovat jeho nejpravděpodobnější polohu a výbavu. Podle antropologické analýzy jde o pohřeb dítěte staršího 1–1,5 roku uloženého ve skrčené poloze na levém boku, jehož přinejmenším hlava byla posypána červeným minerálním barvivem. Jako milodary mu byly přidány 2–3 nezdobené keramické nádoby, plochá kopytovitá sekera z metabazitů typu Jizerské hory, trapezovitý hrot a zlomená čepelka z rohovce ortenburské jury z východního Bavorska a 34 korálků z mramoru s makroskopicky určeným původem z Bílého kamene u Sázavy. Do výbavy dětského hrobu se dostaly tři artefakty ze surovin transportovaných na poměrně velké vzdálenosti. Jistěbko v Jizerských horách je od Křimic vzdáleno vzdušnou čarou 170 km, zdroj bavorského rohovce 115 km, stejně jako lomy na Bílém kameni u Sázavy.

Komplikovanější je datování pohřbu. Plochá kopytovitá sekera náleží jistě kultuře s lineární keramikou, tomu neodporuje ani charakter štípané industrie. Chronologicky nejcitlivější je pro LnK výzdoba keramiky, zatímco její tvary již tak průkazné nejsou. V našem případě máme bohužel všechny tři nádoby nezdobené. Výskyt misek na nožce je dlouhodobě spojován s fází Ib LnK. Do nejstaršího I. stupně jsou také řazeny nálezy nožek ze sídliště z Chotěbudic a Holohlav,

ale z hrobu v Litoměřicích máme nezdobenou miskou na nožce datovanou na základě druhé nádoby obecněji do II. stupně LnK. Hlubší miska s mírně oblou stěnou je průběžným tvarem od nejstaršího po mladší stupeň. V Čechách jsou jí tvarově nejbližší misky středního stupně fázi I/II až IIc. Na Moravě nacházíme četné tvarové analogie na pohřebišti ve Vedrovicích v miskách varianty 41 datovaných do fáze Ib1 moravské LnK. Torzu kulovité nádoby s odsazeným a mírně vyhnutým okrajem jsou nejbližší nádoby nejstaršího I. stupně LnK. Přes uvedené analogie je těžké hledat společný průsečík pro chronologické zařazení hrobu z Křimic v rámci kultury s lineární keramikou. Obecněji můžeme hrob zařadit do I. až II. stupně, nejvíce shodných prvků naznačuje užší dataci od fáze Ib do fáze IIa. Této dataci nijak neodporuje ani nález mramorových korálků ve výbavě hrobu, jak prokázaly nálezy mramorových korálků v lineárních hrobech z Vedrovic.

Datování hrobu otevřelo otázku, kdy vlastně začala těžba mramoru na Bílém kameni u Sázavy, která je spojována až s mladší vypíchanou keramikou. Nálezy z Křimic a z vedrovických pohřebišť naznačují, že k využívání mohlo docházet již od počátku kultury s lineární keramikou. Tuto hypotézu ale musí prověřit další petrografické analýzy a případný nový terénní výzkum na Bílém kameni.

Použitá literatura

- Black, S. M. – Scheuer, J. L. 1996: Age Changes in the Clavicle: from the Early Neonatal Perion to Skeletal Maturity, *Int. Journal of Anthropology* 7, 2–10.
- Čížmář, Z. 2002: Keramika z pohřebišť „Široká u lesa“. In: V. Podborský et al., Dvě pohřebišť neolitického lidu s lineární keramikou ve Vedrovicích na Moravě. Brno, 151–186.
- Jílková, E. 1957: Západní Čechy na počátku doby bronzové, *Památky archeologické* 48, 15–57.
- Maresh, M. M. 1970: Measurements from roentgenograms. In: R. W. McCammon (ed.), *Human Growth and Development*. Springfield, 157–200, (převzato z Scheuer, L. – Black, S.: *Developmental Juvenile Osteology*. New York 2000).
- Metlička, M. 2000: Rozšiřování sídlištní oikumeny a současný stav poznání kultury s lineární keramikou v západních Čechách, *Památky archeologické – Supplementum* 13 (In memoriam Jan Rulík), 247–254. Praha.
- Metlička, M. 2003: Výzkum neolitického sídelního areálu u Křimic v roce 2002. In: *Archeologické výzkumy v Čechách* 2002, *Zprávy ČAS, Supplementum* 53. Praha, 11–13.
- Metlička, M. 2007: Výzkumy na sídelním areálu v Plzni v Křimicích v roce 2006. In: *Archeologické výzkumy v Čechách* 2006, *Zprávy ČAS, Supplementum* 68. Praha, 25–26.
- Neustupný, E. 1965: Osídlení Plzeňska v neolitu a eneolitu. *Archeologické studijní materiály* 2. Praha, 35–39.
- Nieszczy, N. 1995: Linearbandkeramische Gräberfelder in Bayern. *Internationale archeologie*, Band 16. Espelkamp.
- Novotná, A. 2013: Záchraný archeologický výzkum při stavbě Městského okruhu Domažlická-Křimická v Plzni-Křimicích. In: *Archeologické výzkumy v Čechách* 2012, *Zprávy ČAS, Supplementum* 89. Praha, 27–28.
- Novotná, A. 2014: Nově objevený rondeloid v Plzni-Křimicích – záchraný archeologický výzkum v poloze „Pod elektrickou rozvodnou“. In: *Archeologické výzkumy v Čechách* 2013, *Zprávy ČAS, Supplementum* 93. Praha, 19.
- Novotná, A. 2017: Nově objevený rondeloid v Plzni-Křimicích. In: *Otázky neolitu a eneolitu našich krajín – 2013*. Nitra, 169–188.
- Ondruš, V. 2002: Dvě pohřebišť lidu s neolitickou lineární keramikou ve Vedrovicích. In: V. Podborský et al., Dvě pohřebišť neolitického lidu s lineární keramikou ve Vedrovicích na Moravě. Brno, 9–122.
- Ortner, D. J. 2003: Identification of Pathological Conditions in Human Skeletal Remains, 2nd ed. London.
- Pavlu, I. 2004: Sídelní areál Křimice 1975. In: *Sborník Západočeského muzea v Plzni, Historie* 17. Plzeň, 7–60.
- Pavlu, I. – Vokolek, V. 1996: The Neolithic settlement at Holohlavý (Hradec Králové), *Památky archeologické* 87, 5–90.
- Pavlu, I. – Zápotocká, M. 1979: Současný stav a úkoly studia neolitu v Čechách, *Památky archeologické* 70, 281–318.
- Pavlu, I. (ed.) – Zápotocká, M. 2007: *Archeologie pravěkých Čech 3. Neolit*. Praha.
- Podborský, V. 2002: Vedrovická pohřebišť ve starším moravském a středoevropském neolitu. In: V. Podborský et al., Dvě pohřebišť neolitického lidu s lineární keramikou ve Vedrovicích na Moravě. Brno, 293–321.
- Přichystal, A. 2002: Petrografický výzkum broušené a ostatní kamenné industrie z vedrovických pohřebišť. In: V. Podborský et al., Dvě pohřebišť neolitického lidu s lineární keramikou ve Vedrovicích na Moravě. Brno, 211–214.
- Rada, I. 1981: Nové nálezy lineární keramiky na Podbořanskou, *Præhistorica* 8, Varia *Archaeologica* 2, 31–34.
- Salaš, M. 2002: Broušená kamenná industrie z vedrovických pohřebišť. In: V. Podborský et al., Dvě pohřebišť neolitického lidu s lineární keramikou ve Vedrovicích na Moravě. Brno, 191–206.
- Siemoneit, B. 1997: Das Kind in der Linienbandkeramik. Befunde aus Gräberfeldern und Siedlungen in Mitteleuropa. *Internationale archeologie*, Band 42. Rahden/Westf.
- Šmolíková, L. 2011: Antropologická zpráva Plzeň-Křimice „Před Rozvodnou“, objekt 70 (hrob). Archiv odd. prehistorie ZČM v Plzni.
- Zápotocká, M. 1984: Armringe aus Marmor und anderen Rohstoffen im jüngeren Neolithikum Böhmens und Mitteleuropas, *Památky archeologické* 75, 50–132.
- Zápotocká, M. 1998: Bestattungsritus des böhmischen Neolithikums (5500–4200 B. C.). Praha.
- Žebera, K. 1939: Archeologický výzkum v Posázaví (Neolitické a středověké vápencové lomy na „Bílém kameni“ u Sázavy), *Památky archeologické* 41, 51–58.

Zusammenfassung

Kindergrab der Linearbandkeramik aus Plzeň-Křimice

Das Skelettgrab der Linearbandkeramik wurde in Sekundärlage auf dem Erdaushub einer Liniengrabung gefunden. Trotzdem gelang es seine vermutliche Lage und Ausstattung zu rekonstruieren. Eine anthropologische Analyse bestimmte das Alter des Kindes auf 1–1,5 Jahre. Der Leichnam wurde in linker Hocklage hingelegt und zumindest sein oberer Teil wurde durch roten Farbstoff bestreut. Als Grabbeigaben wurden 2–3 unverzierte Keramikgefäße, eine flache hufförmige Axt aus Metabasit des Typs Jizerské hory (Isergebirge; Entfernung von Křimice per Luftlinie 170 km), eine trapezförmige Spitze, ein Rasiermesser aus Hornstein des Ortenburger Jura aus Ostbayern (Entfernung 115 km) und 34 Marmorperlen mit makroskopisch festgestelltem Ursprung aus Bílý kamen bei Sázava (Entfernung 115 km) beigelegt.

Eine allgemeinere chronologische Einreihung in die Linearbandkeramik brachte die flache hufförmige Axt. In Hinsicht auf die unverzierte Keramik musste sich die nähere Datierung auf die Analyse der Gefäßformen stützen. Das Vorkommen von Fußschalen wird in Böhmen langfristig mit der Phase Ib LnK verbunden. In die älteste I. Stufe werden auch die Gefäßfußfunde aus den Siedlungen in Chotěbudice und Holohlavý eingeordnet, aber auch aus dem Grab in Litoměřice haben wir eine in die II. Stufe LnK datierte unverzierte Fußschale. Eine tiefere Schale mit leicht rundlicher Wand ist eine durchlaufende Form von der ältesten zur jüngeren Stufe. Dem Torso des kugelförmigen Gefäßes mit abgesetztem und leicht ausgebogenem Rand stehen die Gefäße der ältesten I. Stufe LnK am nächsten. Im Allgemeinen ist das Grab in die I. bis II. Stufe einzuordnen, die meisten übereinstimmenden Faktoren sprechen für die Einreihung von der Phase Ib bis zur Phase IIa LBK. Dieser Datierung des Grabes aus Křimice widerspricht auch der Fund von Marmorperlen nicht, wie analogische Perlenfunde in Lineargräbern in Vedrovce bezeugen.

Eine neu gestellte Frage ist der mögliche Beginn der Marmorgewinnung in Bílý kamen bei Sázava, die erst mit der jüngeren Stichbandkeramik verbunden wird. Die Funde in Křimice und auf den Gräberfeldern von Vedrovce deuten an, dass sie schon vom Beginn der Linearbandkeramik an genutzt sein konnten.

(Deutsch von Klára Studená)

Milan Metlička, Západočeské muzeum v Plzni, p. o., Oddělení prehistorie, adresa: Zborovská 40, 301 00 Plzeň, e-mail: mmetlicka@zcm.cz

Alena Trčková, Západočeské muzeum v Plzni, p. o., Oddělení prehistorie, adresa: Zborovská 40, 301 00 Plzeň, e-mail: atrckova@zcm.cz